

TÜRK EDEBİYATI DÖNEMLERİNDE HİKÂYE

TANZİMAT DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- ✓ Türk edebiyatının; *Dede Korkut Hikâyeleri*'ni, halk hikâyelerini, cenknameleri ve mesnevileri kapsayan geniş bir yelpazede köklü bir hikâye anlatma geleneğine sahip olduğunu bir önceki föyde öğrenmiştiniz.
- ✓ 19. yüzyılın ortalarında başlayan Batılılaşma dönemi ile edebiyatta da köklü değişimler olmuş ve buna bağlı olarak hikâye de Batı edebiyatının etkisiyle yeni bir form kazanmaya başlamıştır.
- ✓ Bu dönem hikâyeleri, Fransız edebiyatı örnek olsa da üslupta yer yer eski edebiyatın izleri görülür.
- ✓ Bu dönem sanatçıları, romantizm akımının etkisiyle toplumu bilgilendirmek amacıyla edebî eserleri bir araç olarak kullanmışlardır. Bu da o dönemde verilen eserlerin çoğunun teknik yönden kusurlu olmasına sebep olmuştur.
- ✓ Eserlerin teknik yönden kusurlu olmasının bir nedeni de ilk örnekler olmalarıdır.
- ✓ Çoğu duygusal ve acıklı konuları (zoraki evlilikler, kölelik, cariyelik, kadın ve erkek ilişkileri vb.) işler.
- ✓ Kişi tahlilleri yüzeysel kalmış, mekân tasvirleri eserleri süslemek için yapılmıştır.
- ✓ Bu dönemde hikâye türünün önemli temsilcileri aşağıda verilmiştir.

Tanzimat Dönemi'nde Hikâye Türünün Temsilcileri

Ahmet Mithat Efendi (1844–1913)

- ✓ Hikâye, roman, anı, gezi yazısı, tiyatro ve makale gibi türlerde eserler vermiş, Tercüman-ı Hakikat, Bedir, Devir gazetelerini çıkarmış çok yönlü bir sanatçıdır.
- ✓ Üretkenliği nedeniyle **yazı makinesi** lakabıyla anılmıştır.
- ✓ Edebiyatı, sosyal fayda ilkesinden hareketle bir araç olarak kullanmış; hemen her eserinde eserin kurgusunu bozacak yoğunlukta ansiklopedik bilgi vermiştir.
- ✓ Bu özelliği nedeniyle de **Hace-i Evvel** olarak anılmıştır.
- ✓ Modern hikâye tarzına tamamen bağlı kalmamıştır. Eserlerinde yer yer meddah üslubu görülür ve bu yönüyle de sonraki dönemde Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı derinden etkilemiştir.
- ✓ Halkı eğitmeyi amaçladığından eserlerinde kullandığı dil, dönemine göre sadedir.
- ✓ 1870'te yayımlanan *Kıssadan Hisse* adlı eserde yer alan kısa öyküler; Ezop'tan, Fenelon'dan çevrilmiş metinlerden ve yerli fıkralardan oluşur.
- ✓ Kimi zaman romana yaklaşan hacimdeki örnekleri de barındıran 25 kitaplık *Letaif-i Rivayat* serisiyle, Batı tarzı öykücülüğün ilk yerli örneklerini vermiştir.
- ✓ Bu serideki hikâyelerinden biri olan *Ölüm Allah'ın Emri*'nde olayları sondan başa doğru anlatması dikkat çekicidir.
- ✓ Tanzimat Dönemi'nde roman türünde en çok eser veren sanatçı, romanlarında da sosyal fayda peşinde koşmuştur.
- ✓ Yanlış Batılılaşma anlayışını işlediği *Felâtn Bey'le Râkım Efendi* adlı romanı, dönemin bu türde yazılmış önemli örneklerindendir.

- ✓ *Esrar-ı Cinayat* adlı eseri, Türk edebiyatında ilk polisiye roman örneği kabul edilir.
- ✓ Eserlerinde romantizm akımının etkisi görülür.

Eserleri
Roman: <i>Hasan Mellah, Hüseyin Fellah, Dünyaya İkinci Geliş, Felâtn Bey ile Râkım Efendi, Henüz On Yedi Yaşında, Esrar-ı Cinayat, Jön Türk, Yeniçeriler...</i>
Hikâye: <i>Letaif-i Rivayat, Kıssadan Hisse</i>
Gezi yazısı: <i>Avrupa'da Bir Cevelan, Sayyadane Bir Cevelan</i>
Tiyatro: <i>Siyavuş, Açık Baş, Çerkes Özdenleri, Çengi</i>

Samî Paşazade Sezai (1860-1936)

- ✓ Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye örneği olan *Küçük Şeyler*'in yazarıdır.
- ✓ *Küçük Şeyler*'deki hikâyeleri; kurgu, temel unsurlar, dil ve üslup açısından modern Batı hikâyesiyle örtüşür niteliktedir.
- ✓ Sanatçının bu eseri, modern kısa hikâyenin nasıl olması gerektiği hususunda kendisinden sonraki sanatçılara örnek olmuştur.
- ✓ Eserin ön sözünde hikâyeleri yazarken nelere dikkat ettiğine dair verdiği bilgiler de yine sonraki sanatçılar için ufuk açıcı olmuştur.
- ✓ Roman türünde kaleme aldığı *Sergüzeşt*'i, Türk edebiyatında kölelik konusunu ele alan eserlerin başında gelir.
- ✓ Sanatçının tanınmasında önemli rol oynayan bu roman, teknik yönden *Küçük Şeyler*'deki hikâyelerinden geridir.
- ✓ Roman ve hikâyeleri; kişiliğini gizlememesi, yer yer şairane ifadeler kullanması vb. yönlerden romantizmden izler barındırır da psikolojik çözümlemelerin doğallığı, tasvirlerin işlevselliği gibi özelliklerle de realizme yaklaşır.
- ✓ *Şir* adlı oyununun konusu Afganistan'da geçmektedir. Üç perdelik bir trajedi olan bu eser teknik yönden kusurludur.

Eserleri
Hikâye: <i>Küçük Şeyler</i>
Roman: <i>Sergüzeşt</i>
Tiyatro: <i>Şir</i>
Gezi yazısı, makale: <i>Rumuzu'l-Edep</i>
Yeğeni İclal'in ölümü üzerine yazdığı mersiye, diğer düzyazıları ve hatıraları: <i>İclal</i>

DİFnot

Bu dönemde Recaizade Mahmut Ekrem, *Saime, Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi* ve *Şemsa* isimli üç uzun hikâye yazmıştır. Recaizade Mahmut Ekrem'in edebî kişiliği ile ilgili bilgiler, Tanzimat Dönemi şiiri konusunda verilmiştir.

DİFnot

Bu dönemde hikâye türünde Giritli Aziz Efendi'nin *Muhayyelat-ı Aziz Efendi* ve Emin Nihat'ın *Müsameretname* adlı eserleri de vardır. Bu eserler, büyük ölçüde geleneksel anlayışla yazılmış olup modern hikâyenin niteliklerini taşımaktan uzaktır.

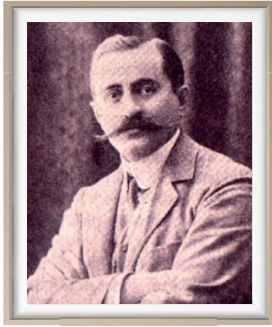
SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- ✓ Tanzimat Edebiyatı'nda ilk örnekleri verilen Batı tarzı hikâye, bu dönem sanatçıları tarafından daha da geliştirilmiş, hikâyeye modern bir kimlik kazandırılmıştır.
- ✓ Servetifünun edebiyatının karakteristik özellikleri olan içe dönük, karamsar, bunalmış ruh hâli hikâye üzerinde de kendini göstermiştir.
- ✓ Çevre betimlemeleri ve ruhsal çözümlemeler başarılıdır.
- ✓ Süslü, sanatlı ve ağır bir dil söz konusudur.
- ✓ Tanzimat Dönemi'ndeki toplum için edebiyat ve sanatta faydacılık anlayışı, yerini sanat için sanat, edebiyat ve aşk, kadın, melankoli, hayal-hakikat çatışması gibi bireysel konulara bırakmıştır.
- ✓ Hikâyelerde genellikle realizm yer yer de natüralizm akımları etkili olmuştur.
- ✓ Bu dönemde hikâye türünün en başarılı örneklerini Halit Ziya Uşaklıgil vermiştir.
- ✓ Dönemin diğer önemli sanatçıları arasında Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit Yalçın sayılabilir.

Servetifünun Dönemi'nde Hikâye Türünün Temsilcileri

Hüseyin Cahit Yalçın (1875-1957)

- ✓ Servet-i Fünun dergisinde 1897'den itibaren yayımladığı hikâye, roman ve edebî eleştirileriyle tanınmıştır.
- ✓ Hikâyelerini, *Hayat-ı Muhayyel*, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, *Niçin Aldatırlarmış* kitaplarında bir araya getirmiştir.
- ✓ Hikâyelerinde genel olarak Servetifünun neslini temsil eden gençlerin karamsarlıklarını, hayal kırıklıklarını, tabiata ve hayalî aşklara sığınışlarını anlatır.
- ✓ Bunlarda koyu bir determinizmin beslediği karamsar bir hayat görüşü ve hayatın eziciliği teması hâkimdir.
- ✓ Bazı hikâyelerinde Beyoğlu'nun zevk ve sefahat hayatını anlatan sanatçı, bazılarında da güçlü bir gözlemci yönü ile ön plana çıkar.
- ✓ *Hayat-ı Muhayyel*'de Anadolu'daki yerli hayatı anlattığı *Görücü* ve *Köy Düğünü* hikâyeleri, bu gözlem gücünün belirginleştiği eserlerdendir.
- ✓ Ahmet Mithat'ın romanlarını andıran *Nadide* adlı romanında, cani karakterli bir genç kadının entrikalarını anlatır.
- ✓ *Hayal İçinde* romanında Servetifünun anlayış ve üslubuna bağlı olarak Nezih adındaki kültürlü ve idealist bir gencin kendisininkinden başka bir âleme mensup bir Rum kızına duyduğu aşk ve yaşadığı hayal kırıklıkları sonucunda olgunlaşmasını anlatır.
- ✓ Fransızcadan çevirerek yayımladığı *Edebiyat ve Hukuk* adlı makalesi, Servet-i Fünun dergisinin kapatılmasına yol açmıştır.
- ✓ 1922 yılında yayımladığı *Niçin Aldatırlarmış* adlı kitabında genellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'daki tatil şehirlerinde yaşanan zevk ve eğlenceyi anlatmıştır.
- ✓ Cumhuriyet Dönemi'nde daha çok siyasi makaleler yazmayı tercih etmiştir.

Eserleri

Roman: *Nadide*, *Hayal İçinde*

Hikâye: *Hayat-ı Muhayyel*, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, *Niçin Aldatırlarmış*

Şiir: *Lâne-i Melâi*, *Gave Destanı*

Hatıra: *Edebî Hatıralar*, *Malta Adası'nda*, *Meşrutiyet Hatıraları*

Eleştiri: *Kavgalarım*

DİFnot

Bu dönemin diğer hikâye yazarları Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf ile dönemin bağımsız sanatçısı Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın edebî kişiliği ile ilgili bilgiler, Servetifünun Dönemi romanında verilmiştir.

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- ✓ II. Meşrutiyet'i takip eden yıllarda özellikle de Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp'ın 1911'de Genç Kalemler dergisinde başlattıkları hareketten sonra Türk hikâyeciliğinde bir değişimin varlığı dikkati çeker.
- ✓ Memleket edebiyatı ve milliyetçilik akımının etkisiyle vatan coğrafyasının hemen her köşesi hikâyenin ilgi alanına girer.
- ✓ Hikâyelerin büyük bir bölümü Maupassant tarzıdır.
- ✓ Tarihten veya sürdürülen hayattan çeşitli sahneler; mekân-insan, çevre-olay ilişkisine özel bir önem verilerek kurulan olay örgüsünün çevresinde hikâye edilir.
- ✓ Metinlerin dilindeki sadeliğin de geniş kitlelerin sürdürdüğü yaşama tarzının model olarak alınmasından kaynaklandığı görülür.
- ✓ Ayrıca olay örgüsü, anlatma tarzı, hikâyeleri oluşturan yapı unsurları arasındaki ilişkilerin de güçlü bağı; Batı tarzı hikâyenin iyiden iyiye yerleştiğini ve hikâyenin bağımsız bir tür hâline geldiğini gösterir.
- ✓ Gözlemin ve betimlemelerin önem kazandığı bu dönem hikâyelerinde realizm akımının etkisi görülür.
- ✓ Bu dönemde Millî Edebiyat zevk ve anlayışına bağlı kalarak Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Reşat Nuri Güntekin gibi isimler hikâye alanında eserler vermiştir.

Millî Edebiyat Dönemi'nde Hikâye Türünün Temsilcileri

Ömer Seyfettin (1884-1920)

- ✓ Millî Edebiyat akımının ve modern Türk hikâyeciliğinin kurucularındandır.
- ✓ Hikâyenin edebiyatımızda bağımsız bir tür olarak yerleşmesine büyük katkısı vardır.
- ✓ 1911'de Genç Kalemler dergisinde yayımladığı Yeni Lisan adlı makalesi, Millî Edebiyat'ın ortaya çıkış bildirisi olmuştur.
- ✓ Türkçülük akımından etkilenmiş, millî edebiyatın millî bir dille kurulabileceğinden hareketle konuşma dilinin yazı dili hâline getirilmesi için çaba harcamıştır.
- ✓ Hikâyelerini sade dil için bir uygulama alanı olarak görmüş ve bu doğrultuda yazmıştır.
- ✓ Genellikle realist bir anlayışla eser verme düşüncesinde olan sanatçı, Maupassant tarzı hikâyenin bizdeki en önemli temsilcisidir.
- ✓ Hikâyeleri genel olarak birinci tekil şahıs ağzından yazılmıştır.
- ✓ Hikâyelerinin ilham kaynağı oldukça çeşitlidir.
- ✓ *And, Falaka, İlk Cinayet, Kaşağı* gibi hikâyeleri çocukluk yıllarının; *Bomba, Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm, Beyaz Lâle, Nakarat* gibi hikâyeleri askerlik hayatının yansıması olarak kabul edilmiştir.
- ✓ *Kurbağa Duası, Perili Köşk, Keramet, Nezle* gibi hikâyelerinde toplum hayatının cehaletten dolayı gülünçleşen taraflarını; *Ferman, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit, Kızılelma Neresi, Topuz* gibi hikâyelerinde Türk tarihinden aldığı ve ideal insan olarak işlediği kahraman tipini ortaya koymuştur.
- ✓ *Efruz Bey* romanındaki Efruz Bey, II. Meşrutiyet sonrası fikrî ve siyasi yönelişlerdeki olumsuzlukları göstermek üzere kurgulanmış bir karakterdir.
- ✓ *Balkan Ruznamesi*, edebiyatımızda savaş günlüğü tarzında yazılmış ilk ve tek eserdir.

Eserleri

Hikâye: Yüksek Ökçeler, Gizli Mabet, Bahar ve Kelebekler, Beyaz Lâle, Asilzâdeler, Başını Vermeyen Şehit, Bomba, Diyet, İlk Düşen Ak, Falaka, Forsa, Pembe İncili Kaftan, Perili Köşk, Zeytin Ekmek...

Roman: Ashab-ı Kehfimiz, Efruz Bey, Yalnız Efe

Derleme: Ömer Seyfettin'in Şiirleri

İnceleme: Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Ameli Siyaset, Yarınki Turan Devleti, Türklük Mefkuresi, Türklük Ülküsü

Refik Halit Karay (1888–1965)

- ✓ Kalem, Cem ve Şehraş isimli mizah dergilerinde “Kirpi” mahlasıyla yazdığı siyasi mizah yazıları sayesinde tanınmıştır.
- ✓ Ustalıkla kullandığı İstanbul Türkçesiyle ve hikâyelerindeki her tabakadan Anadolu insanının psikolojisini, davranışlarını ifadesiyle Millî Edebiyat çıkırının başta gelen yazarları arasında yer almıştır.
- ✓ Hikâye ve romanlarındaki en dikkat çekici özellik, güçlü gözlem yeteneğidir.
- ✓ Özellikle *Memleket Hikâyeleri*, samimi ve gerçekçi üslubuyla Anadolu edebiyatının ilk önemli ürünlerindendir. Bu kitabındaki hikâyelerinin üçü İstanbul’un kenar mahallelerinde, diğerleri Anadolu’nun farklı yerlerinde geçer.

✓ Anadolu’nun ilk defa sağlam bir hikâye tekniği ve usta bir kalemle dile getirildiği bu hikâyelerde memur, esnaf ve orta hâlli insanların sıkıntıları, geçim derterleri, kasabalardaki eğlence hayatı, örflerin bağlayıcılığı gibi konular canlı ve realist tabiat tasvirleriyle işlenmiştir.

- ✓ Hikâyelerin dili, mahallî ağız taklitlerine saplanmayan tabii bir İstanbul Türkçesi’dir.
- ✓ Çoğunu ikinci sürgün döneminde yazıp Türkiye’ye dönüşünde yayımladığı *Gurbet Hikâyeleri*’nde ise yazarın yurt dışı hatıra ve intibalarının zenginleştirdiği ve çöl insanların hayatını, vatanlarından uzakta yaşamak zorunda kalanların memleket özlemi duygularını ve bu duyguların birbirine bağladığı insanları anlatmıştır. Bu kitabındaki *Eskici* adlı hikâyesi çok tanınmıştır.
- ✓ İlk ve en başarılı romanı *İstanbul’un İç Yüzü*’nde II. Meşrutiyet’in öncesi ve sonrasında İstanbul’da yüksek memurlar, aile ilişkileri, siyasi olaylar ve savaş yıllarında zengin olan insanlar, roman kahramanı İsmet’in hatıraları şeklinde aktarılmıştır.

Eserleri

Hikâye: *Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri*

Roman: *Sürgün, Nilgün, Çete, Bugünün Saraylısı, Kadınlar Tekkesi, İstanbul’un İç Yüzü, Anahtar, Bu Bizim Hayatımız, Yezidin Kızı, Yer Altında Dünya Var, Karlı Dağdaki Ateş, Dört Yapraklı Yonca, Sonuncu Kadeh*

Hiciv ve mizah yazıları: *Kirpinin Dedikleri, Sakın Aldanma İnanma Kanma, Guguklu Saat*

Anı, fıkra: *Tanıdıklarım, Ay Peşinde, Bir Avuç Saçma, İlk Adım, Makyajlı Kadın, Bir İçim Su, Tanrıya Şikâyet*

Aka Gündüz (1885–1958)

- ✓ Şiir, hikâye, oyun, roman, mizahi hikâye, fıkra ve çocuk hikâyesi türlerinde eser vermiştir.
- ✓ 1911’de yayımladığı ilk hikâye kitabı *Türk Kalbi*; çok ilgi çekmiş, Genç Kalemler ve Türk Yurdu dergilerinde eserden övgüyle söz edilmiştir.
- ✓ Ardından 1913’te *Türk’ün Kitabı*’nı yayımlayan sanatçı, her iki hikâye kitabında da Rumeli’de düşman elinde kalan Türk toprakları karşısında duyduğu ızdırabı, bir avuç Türk’ün bu topraklarda verdiği kahramanca mücadeleyi dile getirmiştir.
- ✓ *Hayattan Hikâyeler*’de yer alan hikâyelerin konusu hayattan alınmıştır. Hikâyelerin kahramanları da genellikle yaşayan kişilerdir.
- ✓ *Bozgun* adlı kitabına topladığı şiirlerin tamamı yine Rumeli topraklarının elimizden çıkmasının ka-bullenilemeyişi ile ilgilidir.
- ✓ Romanlarında düşmüş kadınlar, hırsızlar, kadın hakları, dinî inanışlar, cehalet, dostluk, yardımlaşma gibi toplumu ilgilendiren pek çok konuya eğilmiştir.
- ✓ En ünlü romanı olan *Dikmen Yıldızı*’nda Yıldız’ın bireysel serüveni çevresinde dönemin Ankara’sını ve Kurtuluş Savaşı yıllarını yüzeysel bir biçimde yansıtmıştır.

Eserleri

Şiir: *Bozgun*

Roman: *Dikmen Yıldızı, Odun Kokusu, İki Süngü Arasında, Üvey Ana, Yayla Kızı...*

Hikâye: *Türk Kalbi, Türk’ün Kitabı, Bu Toprağın Kızları, Kurbağacık, Hayattan Hikâyeler...*

Tiyatro: *Muhterem Katil, Yarım Osman, Mavi Yıldırım*

DİFnot

Dönemin diğer hikâye yazarları; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu Millî Edebiyat Dönemi'nde roman konusunda anlatılmıştır.

ÖRNEK-1

Ben “edebî” sayılabilecek hiçbir eser yazmadım. Çünkü benim eserlerimin çoğunu yazdığım sıralarda edebiyattan anlamayanlar, toplumumuzun büyük çoğunluğunu teşkil ediyordu. Benim emelim de fazlaca eser vererek çoğunluğa hitap etmek, onları aydınlatıp derterine tercüman olmaya çalışmaktır. Zaten edebiyat yapmaya ne vaktim ne de kalemim müsaitti. Bence o dönemde “edebî” eser vermek, karnını doyuramamış bir kimseye meyve ikram etmek kadar garip bir hareketti.

Aşağıdakilerden hangisinin edebiyat anlayışı, bu parçada ki yazarla örtüşür?

- A) Sami Paşazâde Sezai
- B) Ahmet Mithat Efendi
- C) Mehmet Rauf
- D) Halit Ziya Uşaklıgil
- E) Abdülhak Hamit Tarhan

(2016-LYS)

ÖRNEK-2

I. Grup	II. Grup
I. Ahmet Mithat Efendi	• <i>Bahar ve Kelebekler</i>
II. Ömer Seyfettin	• <i>Letaif-i Rivayat</i>
III. Refik Halit Karay	• <i>Gurbet Hikâyeleri</i>
IV. Aka Gündüz	• <i>Küçük Şeyler</i>
V. Sami Paşazade Sezai	

Bu tabloda I. grupta verilen sanatçılarla II. grupta verilen eserler eşleştirildiğinde hangi sanatçı dışta kalır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

ÖRNEK-3

Tanzimat Dönemi ile Millî Edebiyat Dönemi hikâyesi için aşağıda yapılan karşılaştırmalardan hangisi yanlıştır?

- A) Tanzimat Dönemi hikâyeleri, ilk olmaları nedeniyle teknik yönden kusurluyken Millî Edebiyat Dönemi hikâyesinde, olay örgüsünü oluşturan yapı unsurları başarıyla kurgulanmıştır.
- B) Tanzimat Dönemi'nde betimlemeler, eseri süslemekten öte bir işlev taşımazken Millî Edebiyat Dönemi hikâyelerinde betimlemeler, başarılı ve işlevseldir.
- C) Tanzimat Dönemi'nde genel olarak halkı bilgilendirmek amaçlı hikâyeler yazılmışken Millî Edebiyat Dönemi'ndeki hikâyelerde ulusal şuurun kazandırılması amacı söz konusudur.
- D) Tanzimat Dönemi hikâyelerinde genel olarak realizm akımının etkisi varken Millî Edebiyat Dönemi hikâyelerinde daha çok romantizm akımının etkisi görülür.
- E) Tanzimat Dönemi hikâyelerinde çoğunlukla kölelik, cariyelik, zoraki evlilik vb. temalar işlenirken Millî Edebiyat Dönemi'nde tarihten ve yaşanan hayattan alınan temalar işlenmiştir.

ÖRNEK-4

Bütün hikâyelerinde, sağlam bir anlatma tekniği hemen fark edilir fakat bazı ürünleri fıkradan bozma hikâyeler olarak algılanabilir. Ama o, hikâyelerinin işlevine inanan bir yazar olarak toplumu etkilemeyi ve böylece dünyanın değişmesine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. *Efruz Bey*'in ön sözünde, “Hakikati; görüldüğü gibi, edebiyat yapmadan yazmak istedim.” derken ifade ettiği şey, hikâyeleri için de geçerlidir.

Bu parçada sözü edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ömer Seyfettin
- B) Refik Halit Karay
- C) Reşat Nuri Güntekin
- D) Ahmet Rasim
- E) Halide Edip Adıvar

(2015-LYS)

1. I. Ortaya konulan eserler, Batılı anlamda hikâyenin ilk örneklerini oluşturur.
II. Geleneksel anlatıların (mesneviler, halk hikâyeleri) etkisinden kurtulamamıştır.
III. Fransız edebiyatı örnek alınarak ortaya konulmuş metinlerden oluşur.
IV. Teknik yönden yeterince güçlü ve Batılı standartlarda oldukları söylenemez.
V. Bir bölümü kölelik, cariyelik gibi dönemin sosyal konularına değinmiştir.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde Tanzimat Dönemi hikâyesiyle ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Bu dönemde hikâyeler, Yeni Lisan makalesinde ortaya konulan dil anlayışı doğrultusunda sade bir dille yazılmıştır. Hikâyeler genellikle çeşitli sebeplerle Anadolu'ya geçen yazarlarca oluşturulmuştur. Sanatçılar, millî yaşam tarzını ve Anadolu'yu eserlerinde ele almışlardır. Olay hikâyesi tarzındaki hikâyeler ağırlıktadır. Osmanlıcılık, Türkçülük, Batıcılık akımları temalara etki etmiştir. Bu dönemde "Türkçülük, Anadolu insanının yaşamı, Millî Mücadele, bağımsızlık, vatan sevgisi, yanlış Batılılaşma, çağdaşlaşma, cehalet ve yoksulluk" sıkça işlenen temalardır. "Aşk" gibi bireysel temalar da hikâyelerin geri planında verilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada söz edilen dönemde yazılmış eserlerden biri değildir?

- A) *Yüksek Ökçeler* B) *Memleket Hikâyeleri*
C) *Türk Kalbi* D) *Gizli Mabet*
E) *Niçin Aldatırlarmış*

3. **Millî Edebiyat Dönemi hikâyeciliği ile ilgili,**

- I. Tarihe, Anadolu'ya ve millî kaynaklara yönelim söz konusudur.
II. Ömer Seyfettin'in de büyük katkısıyla hikâye bağımsız bir tür hâlini almıştır.
III. Gözlem ve betimlemeler arka planda kalmıştır.
IV. Genel olarak romantizm akımının etkileri görülür.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

4. Palangayı saran Zigetvar kumandanı Kıracın'dı. Yanında iki bine yakın muharibi vardı. Grişgal'in "Vire" ile verilmesini istiyordu. Ateşe, nura, haça, İncil'e, Zebur'a yemin ediyor; çıkıp giderken muhafızlara hiçbir ziyanı dokunmayacağına dair söz veriyordu. Kuru Kadı:

— Pekâlâ!.. Haydi git. Biz aramızda anlaşalım, kararımızı size öğleden sonra bildiririz!

Diye elçiyi aşağı gönderip kapıdan attırdı. Sonra etrafındakilere döndü. Şöyle bir göz gezdirdi. Sırtının hafif kam-buru içeri çekildi:

— İştittiniz ya, gaziler! dedi, Kıracın haini bizim yüz on dört kişiden ibaret olduğumuzu anlamış... Üzerimize iki bin kişi ile geldi. Teklif ettiği "Vire"yi kabul etmek isteyenler varsa ellerini kaldırsın!

— ...

Kimsenin eli kalkmadı.

— Öyleyse hazır olalım. Haydi...

Bir gürültüdür koptu:

— Hazırız...

— Hepimiz, hepimiz...

— Hepimiz, hepimiz hazırız.

— Kılıçlarımız, kalkanlarımız yağlı.

— Oklarımız bağlı.

— Yatağlarımız keskin...

— Bugün nusret bizim.

— Âmin, âmin...

"Başını Vermeyen Şehit" adlı hikâyeden alınan bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Millî Edebiyat anlayışıyla örtüşmektedir.
B) Refik Halit Karay tarafından yazılmıştır.
C) Anlatımda diyalogdan yararlanılmıştır.
D) Hakim bakış açısı ile oluşturulmuştur.
E) Olay hikâyesine özgü nitelikler sergilemektedir.

5. Osmanlı toplumunun Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında yaşadığı acıları, Rumeli topraklarının düşmanların eline geçmesinden duyduğu nefreti dile getiren hikâyeler kaleme aldı. Genç Kalemler, Şair Nedim, Donanma, Kadın, Tanin gibi dergi ve gazetelerde yayımlanan hikâyeleri *Türk Kalbi*, *Türk'ün Kitabı*, *Bu Toprağın Kızları*, *Hayattan Hikâyeler* ve *Kurbağacık* adlarıyla yayımlandı. Bu eserlerinde Türk halkının yaşadığı acı, ızdırıp ve işkenceleri aktaran yazar; Türk askerinin, halkının kahraman, fedakâr ve yurtsever yönlerini vurguladı.

Bu parçada söz edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ömer Seyfettin
B) Refik Halit Karay
C) Aka Gündüz
D) Halide Edip Adivar
E) Reşat Nuri Güntekin

6. Servet-i Fünun dergisinde 1897'den itibaren yayımladığı hikâye, roman ve edebî eleştirileriyle tanınmıştır. Hikâyelerini, *Hayat-ı Muhayyel*, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, *Niçin Aldatılmış* kitaplarında bir araya getirmiştir. Hikâyelerinde genel olarak Servetifünun neslini temsil eden gençlerin karamsarlıklarını, hayal kırıklıklarını, tabiata ve hayalî aşklara sığınışlarını anlatır. Bunlarda koyu bir determinizmin beslediği karamsar bir hayat görüşü ve hayatın eziciliği teması hâkimdir. Fransızcadan çevirdiği *Edebiyat ve Hukuk* adlı makalesi Servet-i Fünun dergisinin kapanmasına yol açmıştır.

Bu parçada hakkında bilgi verilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahmet Mithat Efendi
B) Halit Ziya Uşaklıgil
C) Refik Halit Karay
D) Hüseyin Cahit Yalçın
E) Mehmet Rauf

7. *Küçük Şeyler*, bir mukaddime (ön söz), altı hikâye, bir mensure (düzyazı formuyla yazılmış şiir) ve bir tercümeden oluşur. *Küçük Şeyler*'deki hikâyeler, küçük insanların sıradan olaylar çevresindeki hayatlarından kesitler olarak sunulmuş anlatımlardır. Küçük, önemsiz, derinliksiz görülen hayatların önemli ayrıntıları, derin teşrihleridir. ----, Batılı anlamda ilk hikâyeler olma özelliği kazanan bu öykülerde, kendi kaygıları, kendi özlemleri, kendi problemleri içinde yaşayan küçük insanları, başkalarına küçük ama kendilerince büyük dünyalarında anlatmayı başarmıştır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Ahmet Mithat Efendi
B) Sami Paşazade Sezai
C) Recaizade Mahmut Ekrem
D) Ahmet Hikmet Müftüoğlu
E) Şemsettin Sami

8. Tanzimat Edebiyatı Dönemi'nde Ahmet Mithat ve Sami Paşazade'den önce hikâye yazan sanatçılar olmuştur. Emin Nihat'ın ---- adlı eseri, on iki bölüm hâlinde yayımlanmış yedi hikâyeden oluşur. 1872 yılında cüzler hâlinde yayımlanmaya başlanan eser, Batı tarzı Türk hikâyesi olarak kabul edilmekten uzaktır. Tamamıyla meddah tarzı geleneksel anlatı tarzıyla kaleme alınan eserin Türkçe karşılığı da Doğu kültürünün ünlü eseri *Binbir Gece Masalları*'nı andırırcasına "Gece Hikâyeleri"dir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) *Müsameretname*
B) *Muhayyelât*
C) *Şemsa*
D) *Mağdurin Hikâyesi*
E) *Müşehadat*

1064690

ÖĞRENCİ NO		YANITLAR	
1	A B C D E	11	A B C D E
2	A B C D E	12	A B C D E
3	A B C D E	13	A B C D E
4	A B C D E	14	A B C D E
5	A B C D E	15	A B C D E
6	A B C D E	16	A B C D E
7	A B C D E	17	A B C D E
8	A B C D E	18	A B C D E
9	A B C D E	19	A B C D E
10	A B C D E	20	A B C D E

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

- ✓ Cumhuriyet Dönemi Türk hikâyesi, Tanzimat'tan itibaren ortaya konan hikâye birikiminin doğal bir devamıdır.
- ✓ Bu dönemin ilk yıllarının hikâye yazarlarının önemli bir kısmı, önceki dönemlerde de hikâye yazmış ve edebî şöhreti kazanmış sanatçılardır.
- ✓ Bu birikimden yola çıkan Cumhuriyet hikâyesi; zaman içinde sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi şartlar ile dünya edebiyatında görülen hikâye anlayışındaki değişimler ve bunları besleyen edebiyat anlayışları çerçevesinde gelişip zenginleşmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâyenin Tarihsel Gelişimi

1923-1940 Arası Hikâye

- ✓ Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları eser vermeye devam etmiştir.
- ✓ Bu sanatçılar, gözlemci gerçekçi bir anlayışla "Memleket Edebiyatı"nı devam ettirmişlerdir.
- ✓ Yakup Kadri, Halide Edip, Reşat Nuri, Refik Halit, Aka Gündüz gibi sanatçılar; bir yandan Anadolu'yu, I. Dünya Savaşı'nı, Millî Mücadele yıllarını işlemeye devam etmişler; öte yandan Cumhuriyet devrimlerini, yeni kurum ve değerleri ele almışlardır.
- ✓ Dünyada ve ülkemizde yaşanan toplumsal değişimler, savaş sonrası ortaya çıkan ekonomik bozukluklar, işçi-işveren ilişkisi gibi etkenler de toplumcu anlayışta karşılık bulmuştur. Sabahattin Ali, Sadri Ertem gibi sanatçılar bu dönemde toplumcu gerçekçi anlayışla hikâyeler yazmıştır.
- ✓ Daha çok romancılığıyla tanınan Peyami Safa ve klasik olay hikâyelerinden farklı olarak yaşamdan kesitler sunan durum hikâyelerine yönelen Memduh Şevket Esendal gibi bazı yazarlar, bireyin iç dünyasını esas alan hikâyenin ilk örneklerini vermiştir.
- ✓ Bu yıllarda Reşat Nuri Güntekin'in *Leyla ile Mecnun*; Fahri Celalettin Göktulga'nın *Telak-ı Selase*, Ercüment Ekrem Talu'nun *Teravihten Sahura*, Nahid Sırrı Örik'in *Eski Resimler*, Sadri Ertem'in *Bacayı İndir Bacayı Kaldır*, Memduh Şevket Esendal'ın *Otlakçı ve Pazarlık*, Sabahattin Ali'nin *Ses ve Kamyon*, Sait Faik Abasıyanık'ın *Son Kuşlar ve Lüzumsuz Adam* adlı eserleri tanınmış hikâye örneklerindendir.

1940-1960 Arası Hikâye

- ✓ II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı olumsuzlukların gölgesinde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin yaşandığı zaman dilimidir.
- ✓ Bu yıllarda Türk hikâyeciliğinde konu ve ifade yönünden çeşitlilik artmış, hikâye yazarı da bir hayli çoğalmıştır.
- ✓ Bu yıllarda Hüseyin Nihal Atsız, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Sevinç Çokum vb. sanatçılar, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan hikâyeler yazmıştır.
- ✓ Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Memduh Şevket Esendal vb. sanatçılar bireyin iç dünyasını esas alan hikâyeler yazmışlardır.
- ✓ Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Haldun Taner gibi yazarlar, toplumcu gerçekçi anlayışla hikâyeler vermişlerdir.
- ✓ 1950'lerden sonra modernizm de kendini göstermeye başlar. Nezihe Meriç, Yusuf Atılgan, Ferit Edgü gibi isimler de modernist çizgide hikâye yazan sanatçılardandır.
- ✓ Bu yıllarda verilen önemli hikâyeler arasında Tarık Buğra'nın *Oğlumuz*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* ve *Yaz Yağmuru*, Halikarnas Balıkcısı'nın *Merhaba Akdeniz*, Ziya Osman Saba'nın *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*, Nezihe Meriç'in *Bozbulanık*, Kemal Bilbaşar'ın *Cevizli Bahçe*, Orhan Kemal'in *Ekmek Kavgası* ve *Çamaşırcının Kızı*, Samim Kocagöz'ün *Koca Öküzün Ölümü*, Telli Kavak, Kemal Tahir'in *Göl İnsanları*, Yaşar Kemal'in *Sarı Sıcak*, Haldun Taner'in *Yaşasın Demokrasi*, Sabahattin Kudret Aksal'ın *Gazoz Ağacı*, Muzaffer Buyrukçu'nun *Katran*, İlhan Tarus'un *Köle Hanı*, Fakir Baykurt'un *Efendilik Savaşı* gibi eserler sayılabilir.

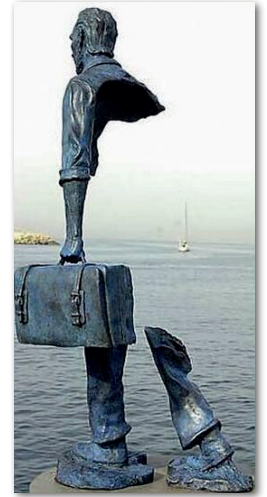
1960 Sonrası Hikâye

- ✓ 1960 sonrasında, artık geleneksel anlatımın dışında gelişen bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır.
- ✓ Bu arayışların arkasında 1960'tan sonra her on yılda bir tekrarlanan askerî ihtilallerin doğurduğu sosyal, siyasi ve ekonomik çalkantılar; giderek yoğunlaşan köy ve kasabadan büyük şehirlere göç; toplumun çeşitli ideolojiler etrafında kamplaşması gibi gelişmeler vardır.
- ✓ Dünya edebiyatı da 1960'lı yıllardan itibaren köklü değişimlere sahne olmuştur.
- ✓ Varoluşçuluk akımı ve özellikle de postmodernizm, hızla bütün dünyayı sarmaya başlamıştır.
- ✓ Her geçen gün biraz daha Batı'ya ve dünyaya açılan Türk kültürü ve edebiyatı, dünyadaki her tür gelişmeden derinden etkilenmiştir.
- ✓ Kimi sanatçılar, geleneksel ile modern sentezleme gayretinde olmuştur.
- ✓ Bazı sanatçılar, toplumcu gerçekçilik akımıyla devam ederken bazı yazarlar, toplumsal sorunların getirdiği tedirginlik ve bunalımları psikolojik çözümlemelerle okuyucuya yansıtmıştır.
- ✓ Bu dönemden sonraki hikâye yazarlarının değişmeyen ortak özellikleri, alışlagelmiş tema ve kurgulardan sıyrılarak yeni arayışlara yönelmeleridir.
- ✓ Yeni ifade yolları arayan ve farklı teknikleri eserlerinde kullanmaya çalışan sanatçılar, edebiyatta modernist anlayışla ürünlerini vermeye başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye Anlayışları

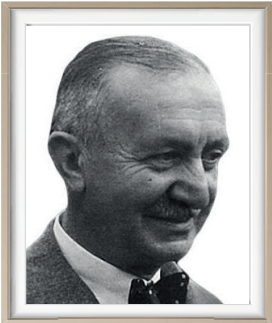
Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâye

- ✓ İnsan gerçekliğini toplumsal yönüyle değil, psikolojik yönüyle anlatan hikâye anlayışıdır.
- ✓ Bu tür hikâyelerde dış dünya olduğu gibi değil, yazarın duyumsadığı hâliyle anlatılır.
- ✓ Olay örgüsünün işlevi, insana özgü bir gerçekliği yansıtmakla sınırlıdır; klasik hikâyenin temel özelliklerinden biri olan merak unsuru da ikinci plandadır.
- ✓ Olaylardan ve insanlardan hareketle kişinin iç dünyası yansıtılır.
- ✓ Bireyin bunalımlarına (gerçeklerden ve toplumdan kaçma, kimlik sorunu yaşama vb.), çatışmalarına (kişi-toplum çatışması, Doğu-Batı sorunsalı vb.) ağırlık verilir.
- ✓ Anlatımda bilinç akışı, iç çözümleme ve iç monolog teknikleri öne çıkar.
- ✓ Psikoloji ve psikiyatri bilimindeki gelişmeler bu anlayış üstünde etkili olmuştur.
- ✓ Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Memduh Şevket Esenal, Tarık Buğra, Samiha Ayverdi, Mustafa Kutlu gibi yazarlar, bireyin iç dünyasını esas alan eserler veren sanatçılardır.

Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâyenin Temsilcileri

Memduh Şevket Esenal (1883-1952)

- ✓ Çehov tarzı hikâye (durum hikâyesi) türünün önemli temsilcilerindendir.
- ✓ Kaleme aldığı üç yüz civarındaki hikâyeye bu türün en üretken yazarlarından biri olmuştur.
- ✓ Hikâyeleri için büyük olaylar ve çatışmalara ihtiyaç duymamış, okuyucunun merak duygusunu kamçılacak gerilimlerden uzak durmuştur.
- ✓ Daha çok kişilerin ruh hâlini sezdirmenin esas olduğu bu hikâyelerde dramatik özellik öne çıkar.
- ✓ Hikâyeciliğinin ilk döneminde daha çok siyasi konulara yönelen sanatçı, ilerleyen zamanlardaki hikâyelerinde ise sosyal konuları ön plana çıkarmıştır.

- ✓ Bunlar arasında, Balkanlarda ortaya çıkan etnik milliyetçiliğin sebep olduğu felaketler (*Veysel Çavuş, Bomba, Korku, Baba Halil*); kimsesiz, güçsüz, dul, yetim, sakat insanların acıklı hayatları (*Vakitsiz Bir Ezan, Gödeli Mehmet, İhtiyar Çilingir, Çamaşırcı Kadın*); köy yaşantısının zorlukları (*Pazarcılık, Hasan Kâhya Hastalandı, Buğday Almaya Köye Gelmiştik*); tabiiikten uzak, çoğu zaman hayal kırıklıklarıyla biten sevgiler (*Sevdiğim, Gönül Kaçanı Kovalar, Bir Genç Efendinin Defterinden*); sevgisizliğin yaşattığı acılar (*Çamlıca'daki Konak, Nazlı Hanım*) vb. sayılabilir.
- ✓ Eserlerinde tiplerden de oldukça faydalanmış hatta bunlardan bir kısmını (bürokrat, yarı aydın, başkalarına özenen ve alafranga vb.) karikatürize etmiştir.
- ✓ Eserlerindeki kahramanları memur, bürokrat, din adamı, esnaf, ev kadını, köylü gibi sosyal hayatın hemen hemen her cephesinden seçmiştir.
- ✓ Dilde yalınlığı, duruluğu benimsemiş; konuşma diline dayanan yeni yazı dilinin hikâye ve romanlarda kullanılmasında çağdaşı olan yazarlara öncülük etmiştir.
- ✓ En ünlü romanı olan *Ayaşlı ve Kiracıları*'nda Ankara'nın Millî Mücadele yıllarında yıkılan bir düzenden yeni bir toplum düzenine geçmesinin sıkıntılarını küçük insanların yaşantılarından hareketle anlatmıştır.

Eserleri

Roman: *Ayaşlı ve Kiracıları, Vassaf Bey, Miras*

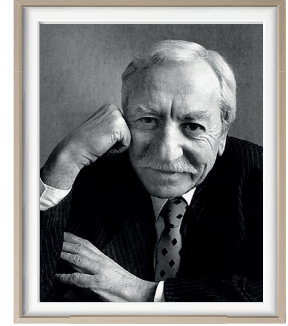
Hikâye: *Otlakçı, Mendil Altında, Sahan Külbastısı, Veysel Çavuş, Bir Kucak Çiçek, İhtiyar Çilingir, Hava Parası, Bizim Nesibe, Kelepir, Gödeli Mehmet, Güllüce Bağları Yolunda, Gönül Kaçanı Kovalar, Mutlu Bir Son*

Hatıra: *Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar*

Mektup: *Kızıma Mektuplar, Oğullarıma Mektuplar*

Tarık Buğra (1918–1994)

- ✓ Hikâye, roman, tiyatro, gezi yazısı, fıkra, deneme gibi çeşitli türlerde eserler verdi.
- ✓ *Oğlumuz* adlı hikâyesinin 1948'de "Yunus Nadi Hikâye Yarışması"nda ikincilik kazanmasıyla ismini duyurdu.
- ✓ 1948–1952 yılları arasında altmış dört, 1953–1963 yılları arasında on sekiz olmak üzere toplam seksen iki hikâye kaleme aldı.
- ✓ Bu hikâyelerinde hayatın normal akışını değiştiren olaylarla karşılaşan bireylerin çaresizliklerini, bunalımlarını, sevinçlerini, kederlerini ve bu durumların karşısında yaşama arzularıyla iradelerini ortaya koymalarını anlattı.
- ✓ Hikâyelerinde olay örgüsünden çok iç gerçekliğe ağırlık verdi.
- ✓ 1955'te çıkan *Siyah Kehribar*'la romana geçen sanatçı, Kurtuluş Savaşı'na bir kasabadan baktığı *Küçük Ağa*'da yakın tarihe resmî tarih anlayışının dışına çıkan bir yorum getirdi. Bu romanın devamını *Küçük Ağa Ankara'da* adıyla yayımladı.
- ✓ *Firavun İmanı*'nda ise savaş sonrası bocalamanın sebeplerini ortaya koymaya çalıştı.
- ✓ *Yağmur Beklerken*'de, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu ve kendini feshedişyle o sırada yaşanan büyük bir kuraklık olayını ele aldı.
- ✓ *Gençliğim Eyvah*'ta 1970'li yılların Türkiye'sini kasıp kavuran anarşinin yol açtığı yıkımları işledi.
- ✓ *Osmancık*'ta toplum ile fert arasındaki ilgiyi Osman Bey'in; Osmancık, Osman Bey, Osman Gazi Han dönemleri üzerinden verdi.
- ✓ Türkiye'nin çok partili sisteme geçiş döneminin çalkantılı günlerini Orta Anadolu'nun küçük bir penceresinden anlatan *Dönemeç*, taşraya dönemin baskın edebiyat anlayışı olan toplumcu gerçekçi anlayıştan farklı bir gözle yaklaşması bakımından dikkate değerdir.

- ✓ 1991’de “Devlet Sanatçısı” ünvanını aldı.
- ✓ Orta oyuncusu Naşit’in hayatından yola çıkarak yazdığı *İbiş’in Rüyası* ile TRT Sanat Ödülleri Yarışması’nda “Başarı Ödülü”, Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş yıllarını anlattığı *Osmancık*’la “Millî Kültür Vakfı Ödülü”nü aldı.

Eserleri

Hikâye: *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur*

Roman: *Siyah Kehribar, Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara’da, İbiş’in Rüyası, Firavun İmanı, Gençliğim Eyvah, Dönemeçte, Yalnızlar, Yağmur Beklerken, Osmancık*

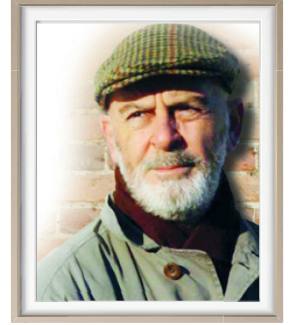
Tiyatro: *Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı*

Fıkra, Deneme: *Gençlik Türküsü, Düşman Kazanmak Sanatı, Politika Dışı*

Gezi: *Gagaringrad-Moskova Notları*

Mustafa Kutlu (1947-...)

- ✓ Günümüz Türk hikâyeciliğinin en önemli yazarlarından.
- ✓ Hikâye anlayışının kendine özgü bir değişim ve gelişim serüveni vardır.
- ✓ *Oradaki Adam* ve *Gönül İşi* adlı ilk kitaplarında, romantik bir Anadoluculuk göze çarpar. Bu kitaplarındaki hikâyelerinde Anadolu’daki köy ve kasaba insanların gündelik hayatlarını renkli kartpostal-ları andıran parçalarla anlatmıştır.
- ✓ *Yokuşa Akan Sular* adlı hikâye kitabıyla hikâyeciliği farklı bir doğrultuda ilerlemeye başlamıştır. Yazar, bu kitapta sanayileşmenin ortaya çıkardığı problemleri, göç olgusu etrafında ve klasik şark üslubundan hareketle geliştirdiği bir hikâye tarzıyla işlemiştir.
- ✓ Bu yönelim daha sonra *Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir* ve *Sır* adlı kitaplarda da kendini göstermiştir.
- ✓ 1995-2000 yılları arasında yayımladığı *Arkakapak Yazıları* ve *Hüzün ve Tesadüf* adlı kitaplarında, içerik ve form bakımından önceki kitaplarından farklılaştığı görülür. Yazar; bu iki kitabında çocukluk, aşk, çevre ve kasaba hayatı gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır.
- ✓ 2000 yılında yayımladığı *Uzun Hikâye* adlı eseriyle yer yer bir roman hacmine ulaşan “uzun hikâye” tarzına yönelen sanatçı, o tarihten sonra yayımladığı *Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Tufandan Önce, Rüzgârlı Pazar, Menekşeli Mektup, Kapıları Açmak* gibi eserlerinde bu çizgiyi sürdürmüştür.
- ✓ Pek çok hikâyesi sinemaya uyarlanan sanatçı; Orhan Kemal’in *Uyku*, Umran Nazif Yiğiter’in *Süslen Berberi*, Sabahattin Kudret Aksal’ın *Geceye Doğru* ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* adlı eserlerini senaryolaştırmıştır.
- ✓ 1981 ve 1983’te Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Kitabı, 2000 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü’ne layık görülmüştür.

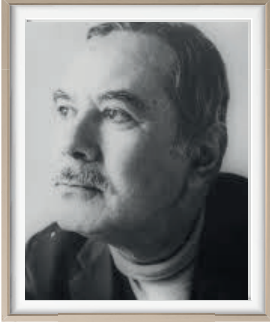
Eserleri

Hikâye: *Oradaki Adam, Gönül İşi, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül ya Sefer, Bu Böyledir, Sır, Arkakapak Yazıları, Hüzün ve Tesadüf, Uzun Hikâye, Chef, Rüzgârlı Pazar, Kapıları Açmak, Huzursuz Bacak, Beyhude Ömrüm, Mavi Kuş, Menekşeli Mektup, Dem Bu Demdir...*

Deneme: *Akasya ve Mandolin, Şehir Mektupları, Yoksulluk Kitabı...*

İnceleme: *Sabahattin Ali, Sait Faik’in Hikâye Dünyası*

Sabahattin Kudret Aksal (1920–1993)

- ✓ Şiir, hikâye, tiyatro ve deneme türlerinde eser vermiştir.
 - ✓ *Semtin Kahvesi* adlı ilk hikâyesi 1940'ta Servet-i Fünun dergisinde yayımlandı.
 - ✓ *Gazoz Ağacı* adlı hikâyesiyle 1955 yılında Haldun Taner'le "Sait Faik Abasıyanık Hikâye Ödülü"nü paylaştı.
 - ✓ *Yaralı Hayvan* adlı ikinci hikâye kitabı da 1957 yılında "TDK Yılın Hikâyesi Ödülü"ne layık görüldü.
 - ✓ Genellikle Sait Faik'in etkisinde olan sanatçı; Çehov tarzı hikâyelerinde büyük kentlerde yaşayan orta hâlli insanların yabancılaşmasına, huzursuzluğuna, sosyal ve ekonomik sorunlarına yer verdi.
 - ✓ Hikâye kişilerinin iç dünyalarını, birbirleriyle olan ilişki yumağını diyaloglar aracılığı ile değil, hakim bakış açısı ile çözümlemeye çalıştı.
- ✓ Şiir ve oyunlarında ilk yazdıklarıyla olgunluk döneminde yazdıkları arasında dikkate değer bir ayırım göze çarpar.
 - ✓ İlk dönem şiirlerinde yaşama sevinci, uzak mekânlar özlemi, aşk, mutluluk, sorunlardan kaçış gibi temaları işledi; sonraki şiirlerinde ise yoğun felsefi bir anlayışa yöneldi.
 - ✓ *Evin Üstündeki Bulut*, *Şakacı*, *Tersine Dönen Şemsiye* ve *Kahvede Şenlik Var* gibi ilk dönem oyunlarında değişik boyutlarıyla aile kurumunu ve kentli insanın psikolojik sorunlarını ele aldı.
 - ✓ *Kral Üşümesi*, *Bay Hiç*, *Sonsuzluk Kitabevi* gibi sonraki oyunlarda baskıcı yönetimler, kitap-insan dostluğu, sonsuzluğa ulaşma tutkusu gibi daha evrensel temalara yöneldi.

Eserleri

Hikâye: *Gazoz Ağacı*, *Yaralı Hayvan*

Şiir: *Şarkılı Kahve*, *Gün Işığı*, *Duru Gök*, *Elinle*, *Eşik*, *Çizgi*, *Zamanlar*, *Bir Zaman Düşü*, *Buluşma...*

Tiyatro: *Evin Üstündeki Bulut*, *Şakacı*, *Bir Odada Üç Ayna*, *Tersine Dönen Şemsiye*, *Kahvede Şenlik Var*, *Kral Üşümesi*, *Bay Hiç*, *Sonsuzluk Kitabevi...*

Deneme: *Geçmişle Gelecek*

ÖRNEK-5

Hikâyelerinde tam bir gözlemci gibi davranır. Kaleminden çok bilgisi çalışır; gereksiz sözden olabildiğince kaçınır. Zaten büyük trajik olayların ve kahramanların öykülerinden çok gündelik olanın ve devlet dairesindeki, sokaktaki, evdeki insanın mütevazı dünyasını anlatan yazar; öykü çerçevesini kısacık ve sade cümlelerle çizer: "Ağustos, Cuma günü. Sicil müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyunmak istiyor." diye başlayan *Mendil Altında* öyküsünde olduğu gibi... Köyün, köylünün sorunları, büyük toplumsal çatışmalar veya tarihimizin şanlı sayfaları ve kahramanları yoktur onun öykülerinde. Açıkça hedeflenmiş bir mizah tonu veya sivri bir eleştirelilik de yoktur ama gündelik olanın içerdiği komik ayrıntılar pek çok hikâyede okuyucuyu güldürür. Onun hikâyeleri, gündelik yaşamın sıradanlığının içinde silikleşen insanların yaşadığı duygusal ve zihinsel çelişkileri aktarır.

Bu parçada tanıtılan yazar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Refik Halit Karay
- B) Orhan Kemal
- C) Sabahattin Ali
- D) Aziz Nesin
- E) Memduh Şevket Esenal

(2019–AYT)

DİFnot

Bu anlayışla eser veren Peyami Safa, Samiha Ayverdi ve Halikarnas Balıkcısı'nın edebî kişilikleri "Bireyin iç dünyasını esas alan roman" konusunda; Ahmet Hamdi Tanpınar'ın edebî kişiliği "saf şiir" konusunda anlatılmıştır.

Bireyin iç dünyasını esas alan diğer hikâye yazarları ve önemli eserleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Peyami Sefa	<i>Gençliğimiz, İstanbul Hikâyeleri, Siyah Beyaz Hikâyeler, Süngülerin Gölgesinde, Uçurumda İnsanlar, Seni Seviyorum, Ateş Böcekleri, Çocuklara Hikâyeler (Seri)...</i>
Samiha Ayverdi	<i>Mabette Bir Gece</i>
Halikarnas Balıkcısı	<i>Ege Kıyılarından, Merhaba Akdeniz, Ege'nin Dibi, Gülen Ada, Dalgıçlar, Gençlik, Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, Denizlerinde, Damgası, Dalgıçlar, Çiçeklerin Düşünü...</i>
A. Hamdi Tanpınar	<i>Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru</i>

Toplumcu Gerçekçi Hikâye

- ✓ Toplumcu dünya görüşünü yansıtan hikâye anlayışıdır.
- ✓ Cumhuriyet'in ilk yıllarında köye, köylü yaşamına ve sorunlarına yönelik olarak ortaya çıkmaya başladı.
- ✓ 1950'lerden sonra anlayış, köyden kente göç olgusunun ortaya çıkardığı toplumsal değişim, sanayileşmeyle ortaya çıkan sınıfsal farklılıklar gibi konulardan da beslenerek şekillendi.
- ✓ Bu anlayıştaki sanatçılar, toplumu, sosyal sınıflar arasında gerçekleşen çatışma alanı olarak değerlendirdiler.
- ✓ Yazarların amacı söz konusu sınıfsal çatışmayı belirlemek, bu çatışmanın toplumda yol açtığı etkileri ortaya koymak ve buna çözüm yolu göstermektir. Bunlar genellikle aydın-halk, ağa-köylü, zengin-fakir, işveren-işçi, öğretmen-imam, yönetici-halk vb. çatışmalarıdır.
- ✓ Bu anlayıştaki sanatçılar sosyalist dünya görüşüne bağlıdırlar, edebiyata ideolojik bir pencereden yaklaşmışlardır. Bu nedenle toplumcu sanatçılar, edebiyata dünya görüşleri doğrultusunda eğitici bir işlev yüklemişlerdir.
- ✓ Sabahattin Ali, Sadri Ertem, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Talip Apaydın, Abbas Sayar, Fakir Baykurt, Dursun Akçam, Aziz Nesin, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Tarık Dursun K., Rıfat Ilgaz, Muzaffer İzgü, Mehmet Seyda, Faik Baysal toplumcu çizgide eser veren sanatçılardır.

Toplumcu Gerçekçi Hikâye Türünün Temsilcileri

Sabahattin Ali (1907-1948)

- ✓ Toplumcu gerçekçi anlayışın ilk hikâye ve roman yazarlarındandır.
- ✓ 1935 yılında yayımladığı ilk kitabı *Değirmen*'deki hikâyelerinde büyük ölçüde devrinde moda olan masa başı romantik hikâye geleneğine bağlı kaldı.
- ✓ Bunlarda daha çok mevcut düzene karşı çıkan kahramanların hikâyesini anlattı.
- ✓ Hikâye yazarlığındaki olgunluğuna, *Kağrı* ve *Ses* isimli kitaplarındaki hikâyeleriyle erişti.
- ✓ Orta Anadolu'daki öğretmenlik yıllarına ait çeşitli izlenim ve gözlemleri ile hapisanede dinlediklerine dayanan *Ses*, *Kağrı*, *Kamyon*, *Kafa Kağıdı*, *Skandal*, *Kanal*, *Kırlangıçlar*, *Arap Hayri*, *Pazarıcı* gibi hikâyelerden oluşan bu eserleri oldukça başarılıdır.

- ✓ Bu hikâyelerde gerçekçi bir yaklaşımla Anadolu'daki hayatı, bu hayatın ezilen insanlarını anlatır; güçlü bir tabiat, halk ve memleket sevgisi dikkati çeker.
- ✓ Bazı hikâyelerinde romantik bir tavırla yaptığı uzun tasvirler ile "ah, vah, eyvah, heyhat" gibi ünlemleri sık kullanmıştır.
- ✓ Kimi hikâyeler, hapishane gözlemlerinin ürünüdür; *Bir Şaka, Kanal, Kazlar, Bir Firar, Çaydanlık ve Katil Osman* adlı hikâyeler böyledir.
- ✓ *Yeni Dünya* adlı kitabındaki hikâyeler, Ömer Seyfettin ve Refik Halit'in dil ve üslup özellikleri ile dönemin diğer toplumcu yazarı Sadri Ertem'in sosyal eleştirici yönünün sentezi görünümündedir.
- ✓ *Sırça Köşk* isimli kitapta topladığı son dönem hikâyelerinde ise gözlemci gerçekçilikten eleştirel gerçekçiliğe yöneldiği görülür.
- ✓ Hikâyelerinde daha çok Maupassant'ın klasik hikâye çizgisine yakın durmuştur.
- ✓ Sanatçının roman alanında ustalığını kanıtladığı eseri *Kuyucaklı Yusuf*'tur. Romanda ailesi eşkiya tarafından öldürülen bir köy çocuğu olan Yusuf'un dramatik hikâyesi anlatılır. Romanda mekân olarak seçilen Edremit ve yöresi ayrıntılı olarak betimlenir. *Kuyucaklı Yusuf*, toplumsal gerçekçi anlayışla yazılan ilk başarılı örneklerdendir.
- ✓ *İçimizdeki Şeytan*'da İkinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul'da üniversite ve sanat çevresindeki sosyal, siyasi fikir yönelişleri, ah-laki yozlaşmalar, roman kahramanı Ömer'in kişiliğinde anlatılır.
- ✓ *Kürk Mantolu Madonna* ise Raif Efendi'nin yıllar önce dönüştü babasının fabrikasında çalışmak üzere sabunculuk öğrenimi için gittiği Berlin'de ressam Maria Puder ile aşkını anlatan romantik bir eserdir.
- ✓ Şiir de yazan sanatçının bazı şiirleri bestelenmiştir.

ÖRNEK-6

Toplumsal gerçekçilik akımının sanatkar hikâyecisidir. Halk şiiri geleneğini sürdüren ürünlerle edebiyat dünyasına giren yazar, sonradan hikâyeye geçmiştir. *Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk* adlı kitaplarda hikâyelerini toplayan yazarın üç de romanı vardır. Edebiyat ve sanatın bir nevi propaganda olduğunu belirten yazara göre sanatın bir tek ve açık maksadı vardır: "İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek ve insanlarda bu yükselme arzusunu uyandırmak."

Bu parçada söz edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sabahattin Ali
- B) Ahmet Hamdi Tanpınar
- C) Haldun Taner
- D) Kemal Tahir
- E) Tarık Buğra

(2018-AYT)

DİFnot

Toplumcu anlayışla hikâye yazan Rıfat Ilgaz, "toplumcu gerçekçi şiir" konusunda; diğer sanatçılar "toplumcu roman" konusunda anlatılmıştır.

Eserleri

Hikâye: *Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk*

Roman: *Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna*

Şiir: *Dağlar ve Rüzgâr*

Tiyatro: *Esirler*

Toplumcu anlayışın hikâyecileri ve bazı eserleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Sadri Ertem	<i>Silindir Şapka Giyen Köylü, Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Bay Virgül</i>
Orhan Kemal	<i>Ekmek Kavgası, Sarhoşlar, Çamaşırcının Kızı, 72. Koşuş, Grev, Kardeş Payı, Babil Kulesi, Dünyada Harp Vardı, Mahalle Kavgası,</i>
Yaşar Kemal	<i>Sarı Sıcak</i>
Fakir Baykurt	<i>Çilli, Efendilik Savaşı, Karın Ağrısı, Cüce Muhammet, Anadolu Garajı, On Binlerce Kağrı, Can Parası, İçerdeki Oğul, Gece Vardiyası, Barış Çöreği, Dikenli Tel...</i>
Dursun Akçam	<i>Maral, Ölü Ekmeği, Taş Çorbası, Köyden İndim Şehire, Kafkas Kızı, Bizim Sevdamız...</i>
Abbas Sayar	<i>Yorganımı Sıkı Sar</i>
Kemal Bilbaşar	<i>Anadolu'dan Hikâyeler, Cevizli Bahçe, Pembe Kurt, Irgatların Öfkesi...</i>
Samim Kocagöz	<i>Telli Kavak, Sığınak, Sam Amca, Cihan Şoförü, Ahmet'in Kuzuları, Yolun Üstündeki Kaya, Yağmurdaki Kız, Alandaki Delikanlı, Koca Tülü, Gecenin Soluğu...</i>
Kemal Tahir	<i>Göl İnsanları</i>
Aziz Nesin	<i>Geriye Kalan, Yedek Parça, Fil Hamdi, Damda Deli Var, Koltuk, Toros Canavarı, Deliler Boşandı, Mahallenin Kismeti...</i>
Muzaffer İzgü	<i>Kara Pamuk, Ninemin Sakızı, Bakkal Amca, Sarı Cıvıv, Şeker Kız...</i>
Tarık Dursun K.	<i>İnsan Kurdu, Güzel Avrat Otu, Sevmek Diye Bir şey, Yabanın Adamları, Ömrüm Ömrüm...</i>